

Krajina a její podstata – K. R. Olwig: Landscape, Nature, and the Body Politic: From Britain's Renaissance to America's New World

Zdeněk Kučera

Kenneth Robert Olwig: Landscape, Nature, and the Body Politic: From Britain's Renaissance to America's New World. The University of Wisconsin Press, Madison 2002, 299 s. ISBN 0-299-17424-7

V knize, jejímž autorem je Kenneth Robert Olwig (profesor teorie krajiny na Zemědělské univerzitě ve švédském Alnarp), se nám do rukou dostává jeden z nejucelenějších příspěvků k teorii krajiny od doby, kdy britský geograf Denis Cosgrove publikoval svou dnes již klasickou práci *Social Formation and Symbolic Landscape*. Tato práce, později vydaná v reedici (Cosgrove 1998), byla již po svém prvním vydání v roce 1985 považována za knihu, která má potenciál významně posunout zaměření výzkumu krajiny v kulturní geografii (Duncan 1987).

Chtělo by se říci, že téměř o 20 let mladší titul *Landscape, Nature, and the Body Politic*, s předmluvou Yi-Fu Tuana, má nemenší potenciál. Kniha není první autorovou prací na dané téma, ale je jedním z výsledků jeho dlouhodobého zájmu o problematiku významu pojmů *krajina* (resp. „landscape“) a *příroda* (resp. „nature“), ke kterým nyní ještě přidává *zemi, venkov* (resp. „country“). A stává se tak součástí širší série autorových publikací zabývajících se ontologií krajiny. Co je to „krajina“ a co tím myslíme, když říkáme „krajina“, jsou klíčové otázky.

Cílem Olwiga není ani tak pojednat o vývoji chápání výše zmíněných pojmů a vztahů mezi nimi v určité omezené oblasti lidské činnosti, např. vědním oboru, ale spíše přispět k zamyšlení a diskuzi nad jejich obecnými významy a způsoby užívání v kontextu historického vývoje. Autorem zvolenou metodu můžeme označit jako filologickou. Jeho práce je tak postavena především na diskuzi rozsáhlého literárního a kulturně-historického materiálu. Jak sám uvádí v úvodu, primárně vychází z podrobného čtení vybraných textů a snaží se ilustrovat explicitně a implicitně vyjádřený obsah jejich sdělení. A zaměřuje se přitom hlavně na způsob jakým byly diskutované prameny použity při utváření geografického vyjádření národní identity.

Krajinu dnes chápeme především jako určitou scénérii či obraz (v nejširším smyslu tohoto slova). Nicméně „význam takových obrazů je notoricky nestálý pokud jejich vysvětlení není podepřeno osvětlujícím psaným textem. (...) Tedy jakousi legendou k obrazu, kdy takové texty lze označit jako podtexty. Tato kniha se snaží poskytnout podtexty pro krajinu, chápanou jako scénérii, skrze studium vývoje širšího významu krajiny jako konceptu“ (s. XXVII). Tedy poskytnout teoretický základ a vodítko pro další směřování diskuze o krajině. Autor si je ovšem také vědom toho, že jím zvolené a analyzované texty nelze zcela oddělit od jejich specifického historického kontextu, prostředí. Proto svou práci označuje za historickou geografii představ, mentalit a vyprávění, a ne za historii jako takovou.

Svou podnětnou diskuzi autor zakládá především na rozboru textů převážně z anglo-saského kulturního prostředí. A zdařile na tomto specifickém případě ilustruje, jak se v určitém historickém kontextu vyvíjel vzájemný vztah pojmů „landscape“, resp. „Landschaft“, „nature“ a „country“

zejména od počátku 17. století. Snad největším přínosem jeho práce je úvaha, že význam slova *krajina* nebyl primárně vnímaná scenérie, ale označovalo se jím určité území, resp. určitý územně-politický celek, území spravované komunitou s jedním společným zvykovým právem. Mluvíme též o tzv. *politické krajině* („political landscape“), tedy území pod vlivem určitého politického zřízení, lidské aktivity. Krajinné obrazy (malby), jako např. v nizozemském malířství 16. století, pak sloužily jako „způsob reprezentace, konkretizace, více abstraktní, společenské představy krajiny vyjádřené zastupitelskými právními orgány a jimi vytvářenými zákony“ (s. 25).

Práce *Landscape, Nature, and the Body Politic* je jednou z nejpodněnějších současných úvah o obsahu a významu pojmu *krajina*. Vzhledem k jejímu specifickému územnímu zaměření však neaspíruje na to být konečným, i když významným, příspěvkem k této diskuzi. Pojmy jako *krajina*, *paysage*, *landscape* a *Landschaft* totiž neznamují vždy totéž a poznatky o jejich významu nelze bezesbýtku přenášet mezi různými kulturními prostředími. I s ohledem na použitou metodu tak, nejen pro českého čtenáře, může být její čtení někdy velmi obtížné a místy nudné.

Práci by také prospělo, kdyby autor věnoval více pozornosti diskuzi svých poznatků zejména v kontextu současných společenských aktivit týkajících se krajiny. Nabízí se např. otázka role vnímaného krajinného obrazu při utváření povědomí o určitých regionech. Tedy jeho vlivu na rozhodování o lokalizaci vybraných aktivit do těchto oblastí, jeho užívání v teritoriálním marketingu nebo propagaci specifických regionálních produktů. Z pohledu geografické teorie je určitým zklamáním, že se v práci nevěnuje více pozornosti vztahům *krajiny* k dalším geografickým konceptům, zejména již zmiňovanému *regionu*. Stále totiž věnujeme dostatek pozornosti samostatné diskuzi definic jednotlivých geografických konceptů na úkor úvah o vztahu mezi nimi. Aktuální a dnes tolik potřebná diskuze vztahů mezi pojmy *krajina* a *region*, ke které svým zvláštním způsobem jistě přispívá i Olwigova publikace, dosud čeká na své zpracování.

Závěrem však lze konstatovat, že i přes výše uvedené výhrady, které představují spíše podněty pro další diskuzi, lze originální a podnětnou Olwigovu práci doporučit všem, kteří se krajinou a jejím výzkumem zabývají.

Literatura

- COSGROVE, D. E. (1998): *Social Formation and Symbolic Landscape*. The University of Wisconsin Press, Madison, 293 s.
- DUNCAN, J. S. (1987): Review: *Social Formation and Symbolic Landscape*. by Denis Cosgrove. *Annals of the Association of American Geographers*, 77, č. 2, s. 309–311.